

چالش‌های ۱۱ گانه در برابر وحدت جهان اسلام

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسن زمانی، مشاور مدیرحوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی

عضو هیئت علمی جامعة المصطفی ﷺ و دستیار ویژه مدیر حوزه‌های علمیه کشور، به تشریح تجربیات ده‌ها ساله خود در حوزه تقریب مذاهب اسلامی پرداخت و به ۱۱ عامل مهم ضد وحدت در جهان اسلام اشاره کرد.
حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسن زمانی در گفت‌وگو با خبرگزاری حوزه، با اشاره به اهمیت موضوع تقریب مذاهب اسلامی، گفت: اولین رکن تقریب، رکن توحیدی است. خداوند متعال در خصوص تقریب و وحدت مسلمانان تأکیدات غیر قابل انکاری دارد و هیچ کسی را نمی‌توانیم بباییم که این مباحث را زیر سؤال ببرد.
وی افزود: از آیاتی که مرتبط به وحدت است، آیات ۱۴۳ تا ۱۵۵ سوره آل عمران است. در این آیات آمده است: ﴿واعصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا...﴾ (۱۴۳)؛ «ولیکن منکم أمة یَدْعونَ إلی الخیر...﴾ (۱۴۴)؛ «ولا تکنوا کالذین تفرقوا وَاختلفوا من بعد ما جاءهم البینات...﴾ (۱۴۵).
مشاور مدیرحوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی بیان کرد: وحدت، بین امت اسلامی از نظر شعار مورد قبول تمامی آحاد امت اسلامی است که این مسئله به دلیل وجود فراوان آیات و روایات است.
وی با ذکر این مطلب که افراد و جریان‌هایی که عملاً به‌جای تلاش برای تقویت امت اسلامی، اقدام به تفرقه می‌کنند نیز، وجود دارند، افزود: وحدتی که امام راحل ﷺ و سپس مقام معظم رهبری و مراجع معظم تقلید از جمله آیات عظام سیستانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی، سبحانی و... مطرح کردند، یک شعار تاکتیکی موقت نیست؛ بلکه برخاسته از اعتقاد عمیق این بزرگان به مسئله وحدت امت اسلامی است.

• وحدت و پرهیز از تفرقه یک ضرورت است

حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی بیان کرد: به دنبال آیه ۱۰۰ آل عمران بیان می‌شود که مسئله وحدت و پرهیز از تفرقه که یک ضرورت است، به‌حدی مهم است که عده‌ای از فعالان جامعه اسلامی باید در این عرصه تلاش کنند و نکند که روزی، تفرقه بر امت اسلامی عارض شود. جهت این تذکر شاید به این دلیل باشد که خداوند می‌دانست که برخی از افراد امت اسلامی، عملاً وارد جداسازی فرقه‌ای و تفرقه می‌شوند؛ لذا در ادامه بیان می‌کند که وحدت از مصادیق خیر و معروف است و تفرقه را مصداق منکر برمی‌شمارد.
وی با اشاره به آیه ﴿إنما المؤمنون إخوة فأصلحوا بین أخویکم...﴾، گفت: خداوند در این آیه، به مسئله اخوت بین همه مؤمنین عالم اشاره می‌کند. قطعاً اختلافات سلیقه‌ی و معرفتی بین برادران وجود خواهد داشت؛ ولی خداوند بیان می‌کند که اختلافات را کنار بگذارید.

حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی، با اشاره به آیه ۶۳ سوره انفال که به آیه الفت معروف است: ﴿وَألف بین قلوبهم لو أنفقت ما فی الأرض جميعاً ما ألفت بین قلوبهم ولكن الله ألف بينهم إنه عزیز حکیم﴾، افزود: آیه بعدی از ۹۲ سوره انبیاءست. خداوند در این آیه که به آیه امت واحد معروف است، می‌فرماید: ﴿إن هذه أمتکم أمة واحدة وأنا ربکم فاعبدون﴾. مفسران ذیل این آیه شریفه، نکات ارزشمندی را مطرح کرده‌اند که فضلاء می‌توانند، راجع به ربط سه جمله‌ای که ظاهراً بی‌ربط به هم به نظر می‌رسد، پژوهش کنند. این سه جمله شامل وحدت امت واحد است. خداوند در یک جمله خبری، گزاره امت واحد را بیان می‌کند که می‌توان وحدت اجتماعی گذاشت؛ ولی در جمله دوم یک جمله مستقل است، مفاد این جمله، وحدت و توحید ربوبی است. توحید ربوبی یک مسئله عقیدتی است؛ نه اجتماعی که ظاهراً با جمله اول بی‌ربط است. جمله سوم فاعبدون است که به آن توحید عبادی می‌گوییم. به‌دلیل اینکه خداوند را حکیم می‌دانیم و خود این قرآن نیز حکیم است، حکمت تلاش‌اند اقتضا می‌کند که این سه جمله کنار هم بی‌ارتباط به هم نباشد؛ بلکه یک پیوند عمیق بین این سه وجود دارد که بر طالع و فضااست که با اندیشیدن و مطالعه این رابطه را کشف کنند.

این استاد حوزه بیان کرد: اولین تحلیلی که برای ارتباط با این سه جمله وجود دارد، با اندکی تأمل باید گفت که به این رابطه می‌توان توجه پیدا کرد که جمله دوم، تعلیلی برای جمله اول است، با این توضیح که در جمله اول، خداوند با اینکه جمله خبریه دارد؛ ولی در واقع جمله خبریه تعلیمی و در مقام انشاء است؛ یعنی ای مردم! باید بدانید که باید امت واحد باشید. این القا در مقام انشاء است. یعنی باید دنبال امری باشید که در امر توحید و وحدت باشد. وقتی این چنین شد چند نتیجه به دست می‌آید.

• **تلاش عالم مسلمان برای وحدت اسلامی یک عبادت بزرگ است**
وی اظهارکرد: اول اینکه تلاش یک عالم مسلمان برای وحدت اسلامی یک عبادت بزرگ است. دوم اینکه کسی به‌عنوان عابدترین نام‌گذاری می‌شود کس فعال‌ترین فرد در این حوزه باشد. سوم اینکه تارک فعالیت وحدت، تارک عبادت است. برخی عالمی را اعید می‌دانند که کمتر به وحدت می‌پردازد؛ ولی طبق این آیه قطعاً او اعید نیست.

مشاور مدیرحوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی با ذکر این مطلب که این مسئله به‌معنای تحمیل یک مذهب به مذهب دیگر نیست، عنوان کرد: مرحله سوم، اطلاع‌رسانی دیدگاه‌های خاص هر مذهب به مذهب دیگر است. در خصوص مسائل اختلافی و از بین بردن اطلاعات غلط از یکدیگر، می‌توانیم کار کنیم. یکی از مهمترین مشکلات وحدت‌زدا همین اطلاعات غلط است؛ مثلاً ممکن است، به اهل سنت بگویند که شیعیان که با مهر کرپلا نماز می‌خوانند، خاک حرم امام حسین را بالاتر از هر حرمت خدا می‌دانند. نگاه اهل سنت، نگاه محبت به ائمه ﷺ است و اگر شناخت‌های غلط زدوده شود، در مرحله سوم، خوش‌بینی به‌جای بدبینی خواهد نشست.

حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی گفت: مرحله چهارم که قله تقریب است، گفت‌مان علمی دوستانه بین بزرگان و پیشوایان مذاهب اسلامی است که ادله را به یک‌دیگر ارائه دهند و ببیندیشند تا هر کدام از دلایل را که طرفین قوی‌تر دیدند، رأی واحد را صادر کنند. گرچه منتظر نیستیم که همه علما در همه مسائل به نظر مشترک برسند؛ ولی قطعاً در یک‌سری مسائل به وحدت نظر می‌رسند؛ چنانچه در گذشته در الأهر و مجلس علمای جده دارای سابقه است و فقهای اهل سنت به نظر فقهی ائمه اهل البیت ﷺ در الأهر مبدل به قانون شده است که ریز این فتاوا را دکتر بی‌آزار شیرازی در کتاب خویش گزارش کرده‌اند.

وی اظهار کرد: میوه دوم آن است که در مسائلی که اختلاف نظر باقی بماند، طرفین به علمی بودن و مستند بودن فتوای نظر مقابل می‌رسند؛ یعنی مبنای علمی بر دو طرف اثبات می‌شود.

این مبلغ عرصه بین‌الملل یادآور شد: علی‌رغم اینکه همه آحاد امت اسلامی، پیروان هر مذهبی در شعار مدعی مذهب هستند، پس چرا جمع زیادی از پیروان مذاهب، از وحدت و تقریب استقبال نکردند؛ بلکه عده‌ای از روحانیون شیعه و سنی با تقریب جنگیدند و مخالفت خود را به‌شکل آشکار و پنهان با تقریب اعلام کردند و کم نیستند، کسانی که در هیچ کنفرانس وحدت شرکت نکرده و نخواهند کرد؛ بلکه شرکت در این کنفرانس را نشانی از ضعف ایمانی مذهبی افراد تلقی می‌کنند؛ یعنی برخی از اهل سنت، عالمانی را که در این کنفرانس شرکت می‌کنند، ضعیف‌الایمان بر می‌شمارند و یا فکر می‌کنند که بر اساس نظمیع در این کنفرانس شرکت کرده‌اند.

مشاور مدیرحوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی، با ذکر این مطلب که از دیگر سوی برخی از عالمان شیعه نیز با حضور در این مراسم، مورد تهمت‌های مختلف واقع می‌شوند، گفت: سؤال این است که این طیف‌ها که ضد دین نیستند و بسیاری از آنها متدین هستند. مخالفان تقریب در شیعه، خود را متدین‌تر می‌دانند و همچنین سنی‌ها هم این چنین هستند. واقعیت این است که نمی‌توانیم تدین آنها را انکار کنیم.

• ۱۱ عامل مهم وحدت‌گریزی برخی علمای شیعه و سنی

وی گفت: این مسئله نیازمند یک جراحی و کالبدشکافی است. در این چهل سال سابقه فعالیت در عرصه وحدت در جهان اسلام (۳۵ کشور جهان)، به یازده عامل رسیده‌ام.
نخست:داشتن اندیشه تکفیری در بین جمعی از اهل سنت وشیعیان
این استاد حوزه بیان کرد: وهابیان و داعشی‌ها دارای اندیشه تکفیری هستند. علی‌رغم اینکه خود را متدین‌ترین می‌دانند؛ ولی به این دلیل که شرط مسلمان شمردن یک مسلمان را هم‌فکری با عقاید خاص و احکام فقهی خاص خود می‌دانند و فردی را که فاقد این اعتقادات باشد، فاقد شرط اسلامیت می‌دانند، افراد را غیرمسلمان دانسته و در نهایت کافر بر– می‌شمارند و نمی‌توانند اعتقاد با آنها را داشته باشند؛ چون وحدت با مشرک جایز نیست و باید قطع ولایت با آنها را داشته باشیم. نفی توسل و تبرک و زیارت در نگاه آنها جزء اصول است و به‌همین دلیل شیعیان و اکثریت اهل سنت عالم را که معتقد به توسل و تبرک و زیارت هستند، کافر می‌دانند.
حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی گفت: در بین شیعیان نیز افرادی هستند که معتقد به تقریب هستند، اگر کسی منکر امامت اهل بیت ﷺ باشد، به‌دلیل اینکه یکی از اصول عقاید حقه را انکار کرده، اصلاً مسلمان نیست و برخی او را کافر تلقی می‌کنند؛ ولی برخی او را مؤمن نمی‌دانند. قرآن می‌فرماید که ایمان دارای درجاتی است و به‌همین دلیل برخی، منکران ولایت را دارای درجه اندک ایمان می‌دانند. اگر یک شیعه معتقد باشد که مسلمانانی که معتقد به امامت اهل بیت ﷺ نیستند، مؤمن نیستند، نمی‌توان از آنها انتظار داشت که معتقد به تقریب باشند.

دوم:اعتقاد به کثرت افتراقات و اختلافات بین دومذاهب

عضو هیئت علمی مؤسسه دارالاعلام لمدرسه اهل‌البیت ﷺ اظهار کرد: اگر کسی معتقد باشد که این اختلافات بسیار زیاد است، نمی‌تواند به وحدت دل بدهد. تخیل کثرت افتراقات عامل دوم این عرصه است. اگر در میزان دو درصد مشترکات و مغتربات دقت کنیم به این واقعیت می‌رسیم که اشتراکات مابین بیشتر از اختلافات است. در امهات احکام مسلمانان، ما با اهل سنت بسیار هستیم. اشتراکات اعتقادی در اخلاقی و اعتقادات و کلام و فلسفه و عرفان و تاریخ اسلام و احادیث موج می‌زند.

سوم:اطلاعات غلط پیروان مذاهب واعتماد به نقل قول‌های ضد یکدیگر

حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی اظهار کرد: اگر یک نفر از اهل سنت بخواهد، کتاب‌های دروغین را بخواند، قطعاً ضد شیعه خواهد شد. اگر شیعیان نیز کتاب‌هایی را که علیه اهل سنت نوشته شده‌اند، مطالعه کنند، گمراه می‌شوند. شیعیان لندن‌ای تولیدکننده این جریان هستند.
وی گفت: اهل سنت ایران و جهان را دارای محبت اجمالی نسبت به ائمه ﷺ دیدام. آنها نسبت به ائمه معروف ما مثل امام علی و امام حسین ... محبت عالی دارند و نسبت به ائمه دیگر مثل امامان نهم و دهم ما، اطلاعات خاصی نداشتند؛ وگرنه محبت اجمالی داشتند.

دستیار ویژه مدیر حوزه‌های علمیه کشور گفت: برخی از اهل سنت، دارای عشق به اهل بیت هستند و ائمه اهل‌بیت ﷺ را شافعیان خود در دنیا و آخرت می‌دانند؛ ولی اکثریت آنها به امامت اهل‌بیت ﷺ هنوز نرسیده‌اند.

وی گفت: در خصوص صحابه نیز گفته می‌شود که ما شیعیان با اصحاب پیامبر مخالف هستیم. ما معتقدیم که صحابه دارای درجات متفاوت بوده‌اند؛ یعنی برخی در درجات عالی بودند؛ برخی هزاران حدیث شنیده بودند، برخی صدها حدیث شنیده بودند و برخی نیز تنها یک حدیث شنیده و جزء اصحاب شمرده شده است.

همچنین التزامات عملی آنها نیز با هم متفاوت است. برخی اصلاً گناه نکردند و برخی مسلمان به دنیا آمدند و جهاد کردند و در جهاد به شهادت رسیدند و جزء شفعا هستند. برخی از آنها نیز خطاهایی کردند....

چهارم:تعریف غلط از تقریب

حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی، با ذکر این مطلب که برخی از شیعیان و اهل سنت مفهوم غلطی را از وحدت و تقریب در ذهن دارند و به‌همین دلیل مخالفت می‌کنند، یادآور شد: یعنی گاهی اوقات از تلقیق و حذف، اخذ مشترکات یا نفی کل مذاهب را درک می‌کنند که اشتباه است.

پنجم:توهم ملازمه وحدت وتنزل از مواضع مذهبی

وی گفت: بسیاری تصور می‌کنند که با پذیرش اصل وحدت، باید از مبانی خاص مذهبی، خود را تنزل دهند. حال اینکه هیچ ملازمه‌ای بین این دو وجود ندارد؛ بلکه وحدت و تقریب آن است که شیعیان و اهل سنت دوستانه با هم زندگی کنند؛ ولی هر دو ملتزم به مذهب خود باقی بمانند و این التزام در چند عرصه جلوه نماید که شامل التزام به ارکان اعتقادی از جمله امامت و غدیر و... در میان تشیع و در میان اهل سنت اعتقاد به ائمه اربعه و عدم نقد صحابه.

مشاور مدیر حوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی یادآور شد: دوم اینکه شیعیان و اهل سنت معتقد، به تعلیم مبانی علمی خود به فرزندان خود بپردازند. سوم، ارائه عقاید و فقه خاص خود و دلایل آنها به سایر مذاهب. چهارم، نقد علمی محترمانه؛ یعنی طرفین ضمن وحدت و تقریب، به نقد محترمانه بپردازند. شیعه وحدتی کسی است که به تمامی عقاید خود ملتزم باشد و بالعکس.

تقریب دارای چهار درجه است که از نظر تاریخی

باید مراحل آن را به‌ترتیب بپیماییم تا به قله برسیم. مرحله اول تقریب

ترک منازعات و جنگ‌ها و سب و نفرت و درگیری‌ها

و ایجاد همزیستی مسالمت‌آمیز و زندگی با محبت کنار هم است.

چنانکه وحدت اسلامی بین اهل سنت و شیعه تقویت شود، این

وحدت برای صدور انقلاب در عالم نقش‌آفرین است.

ششم:ترس و نگرانی از تحمیل مذهب مقابل به‌هم‌مذهبان خود

این فعال و مبلغ عرصه بین‌الملل خاطرنشان کرد: برخی از اهل سنت از این جهت با وحدت مخالف هستند که نکند که عالمان شیعه، معارف شیعه را مطرح کنند و جمعی از اهل سنت شیعه شوند و بالعکس. این نگرانی به‌جا نیست، زیرا اولاً لا اکراه فی الدین و هر انسانی موظف است، مذهبی را که صحیح‌تر یافت، برگزیند. ثانیاً عالمان یک مذهب برای دوری از این نگرانی، می‌توانند مبانی علمی عقاید خود را در بین فرزندان تقویت کنند.

عضو هیئت علمی جامعة المصطفی ﷺ بیان کرد: همچنین علی‌رغم اینکه فرهنگ تقریب در جهان معاصر در سه کشور بیشتر از کشورهای دیگر رونق داشته است که شامل ایران و لبنان و مصر است؛ ولی تجربه ثابت کرده است که این نگرانی واقعیت ندارد و فرزندان و نسل شیعه و سنی، به مذهب سابق خویش باقی مانده‌اند؛ به‌ویژه در جمهوری اسلامی که پرچمدار وحدت است، قدامی در جهت تغییر مذهب اهل سنت برنداشته است.

هفتم:مطلق‌نگری و تعصب کور و احساس استغنا و عدم نیاز به شنیدن

آزای علمی‌دیگران

وی گفت: ممکن است برخی عالمان تصور کنند که آنچه می‌دانند، حق مطلق است و دیگران هیچ سخن صحیحی در مسئله عقاید و فقه و اخلاق ندارند. این مسئله یک غرور علمی نادرست است که مانع رشد افراد گشته و لذا هیچ نیازی به گفت‌مان وحدتی با دیگر علما ندارند. حال اینکه یک عالم شیعه یا سنی، می‌تواند، ضمن اعتقاد به مذهب خویش، از دانش دیگر مذاهب بهره ببرد. چنانکه مرحوم شیخ طبرسی در تعریف کتاب مجمع‌البیان در تفسیر آیات از نظرات تعدادی از مفسران اهل سنت بهره گرفته است و نیز شیخ سابق الأهر، دکتر محمد سید طنطاوی در تألیف تفسیر خویش، از این کتاب مجمع‌البیان مرحوم طبرسی بهره گرفته است.

هشتم:بدبینی ونسبت عنادولجابت به پیروان دیگر مذاهب‌دادن

مشاور مدیرحوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی گفت: ممکن است برخی شیعیان وحدت‌گریز این چنین تصور کنند که اهل سنت به‌ویژه عالمان آنها، حقانیت امامت اهل‌البیت ﷺ را در یافت کرده؛ ولی لجبازی و عناد می‌ورزند. طبعاً از چنین شیعه‌ای نمی‌توان انتظار وحدت داشت یا یک سنی معتقد باشد که شیعیان با علم به آنکه خلفای راشدین خلفای حق هستند، به آنها عناد دارند. طبعاً با این توهم نمی‌توان از این انسان توقع تقریب داشت.

حجت‌الاسلام والمسلمین زمانی افزود: حال آنکه با تجربه‌ای که بنده در کشورهای مختلف دارم، به این نتیجه رسیده‌ام که اکثریت قاطع اهل سنت، به امامت ائمه ما نرسیده‌اند و به آنها اثبات نشده است ولی عنادی با آنها ندارند. برخی از وهابیان نیز، به دلیل شناخت اشتباه، با شیعیان مخالف هستند و با صداقت و جهالت علیه شیعه فریاد می‌زنند.

نهم:تأثیرپذیری از تحریک وفربپ تبلیغات دشمنان جهانی

وی گفت: دشمنان اسلام و شبکه‌های ماهواره‌های دول استعمارگر تلاش بسیاری برای این دارند که چهره غلطی از شیعیان و سنی‌ها ترسیم کنند. فعالیت ده‌ها شبکه ماهواره‌های مورد حمایت انگلیس و آمریکا، شاهد بر این مطلب است و حوادث تلخ جنگ‌های دهه اخیر نمونه‌ای از آنهاست.

دهم:عصبانیت از رفتارهای تند برخی تندروان مذهب مقابل

این فعال عرصه بین‌الملل و استاد حوزه عنوان کرد: مثلاً برخی از شیعیان به‌دلیل تندی برخی روحانیون سنی، گرچه تعداد آنها اندک بوده است؛ ولی به‌دلیل نفرت از آن عالم شیعه‌ستیز، با همه سنی‌ها قهر کردند. چنانکه گاهی اهل سنت معتدل به دلیل مشاهده تندروی جاهلانه چند شیعه مثل شبکه یاس‌الحبيب و الله‌یاری و... و سخنان زشت آنها نسبت به اهل سنت و عایشه و... از همه شیعیان دوری می‌گزینند.

یازده:جاه‌طلبی وجلب حمایت مالی متعصبان هم‌مذهب

مشاور مدیرحوزه‌های علمیه در امور مذاهب اسلامی گفت: ممکن است، یک عالم وحدت‌ستیز به‌دلیل اینکه متعصبان آن مذهب او را متدین‌تر بداند و بیشتر از او حمایت کنند، او نیز بر رفتارهای ضد وحدتی خویش اصرار بورزد.